

UCHWAŁA Z DNIA 20 STYCZNIA 2005 R.

I KZP 29/04

Na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania, wydane na podstawie art. 607a k.p.k., zażalenie nie przysługuje.

Przewodniczący: sędzia SN M. Sokołowski.

Sędziowie SN: E. Strużyna (sprawozdawca),

J. Żywolewska-Ławniczak.

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Krzysztofa A., po rozpoznaniu przedstawionego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Apelacyjny w L., postanowieniem z dnia 13 października 2004 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie wydania europejskiego nakazu aresztowania przysługuje zażalenie?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U Z A S A D N I E N I E

Zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia sformułowane zostało przez Sąd Apelacyjny w L. w związku z przekazaniem temu Sądowi do rozpoznania zażalenia wniesionego przez Prokuratora Okręgowego w R. na postanowienie Sądu Okręgowego w R. z

dnia 22 września 2004 r., w przedmiocie oddalenia wniosku o wydanie europejskiego nakazu aresztowania.

Wątpliwości Sądu Apelacyjnego, wyrażone w pytaniu, wynikają z faktu, że przepisy rozdziału 65a, dodanego do Kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 4 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 69, poz. 626), wprowadzie nie zawierają normy dopuszczającej możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania (ENA) lub o odmowie jego wydania, ale charakter i skutki procesowe tej decyzji skłaniają do rozważenia, czy dopuszczalność zażalenia nie wynika z normy art. 459 § 2 k.p.k. w zw. z art. 252 § 1 k.p.k. Na wstępie zawartych w uzasadnieniu postanowienia, wydanego w trybie określonym w art. 441 § 1 k.p.k., rozważań Sąd Apelacyjny zakłada, że skoro w przepisach procesowych wyraźnie przewidziano możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie prawnej dopuszczalności ekstradycji, instytucji uregulowanej w rozdziale 65 Kodeksu postępowania karnego, a także na postanowienie polskiego sądu w przedmiocie przekazania osoby ściganej innemu państwu członkowskiemu Unii Europejskiej, wydane w trybie uregulowanym w rozdziale 65b, natomiast nie przewidziano możliwości zaskarżenia postanowienia dotyczącego europejskiego nakazu aresztowania, instytucji wprowadzonej do tego Kodeksu w rozdziale 65a, to teza o racjonalności ustawodawcy wyklucza traktowanie tego braku jako luki w prawie, co oznacza, że jest to zamierzona regulacja.

Sąd Apelacyjny, wskazując na genezę i charakter instytucji, której poświęcono rozdział 65a, eksponuje fakt, że postanowienie polskiego sądu o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania, stanowiąc prawną podstawę tymczasowego aresztowania na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, pozbawia osobę ściganą i aresztowaną możliwości podnoszenia przed organem sądowym wykonującym nakaz zarzutów

bezpodstawnego wydania tego nakazu. Osoba aresztowana może podnosić bowiem tylko te okoliczności, które wykluczają dopuszczalność przekazania jej organowi, który wydał nakaz. Jeżeli zatem nie wystąpią okoliczności uzasadniające odmowę wykonania ENA, osoba wobec której nakaz wydano zostanie pozbawiona wolności nie ze względu na rodzaj orzeczenia stanowiącego formalną podstawę wydania nakazu, ale z uwagi na sam fakt jego wydania.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego postanowienie wydane w trybie art. 607a lub 607b k.p.k. jest więc „sui generis postanowieniem o zastosowaniu środka zapobiegawczego”. Istotne jest także to, że pozbawienie wolności (zatrzymanie, aresztowanie) osoby ściganej będzie regułą co najmniej do czasu ewentualnego zdecydowania przez organ sądowy o możliwości zastosowania innego środka zapobiegawczego. Sądu Apelacyjnego nie przekonuje pogląd (podnoszony w piśmiennictwie), że wydanie ENA nie oznacza automatyzmu w zakresie tymczasowego aresztowania, gdyż „pozbawienie wolności (zatrzymanie, aresztowanie) będzie regułą do czasu, gdy organ sądowy nie zdecyduje o możliwości zastosowania innego środka (art. 12 decyzji)”. Ponadto, skoro wydanie ENA uzależnione jest od dokonania ustaleń - a mianowicie istnienia przesłanki określonej w art. 607a k.p.k. oraz braku przesłanek negatywnych wskazanych w art. 607b k.p.k., a skutek tych ustaleń jest kluczowy dla możliwości prowadzenia stosownego postępowania karnego, to brak mechanizmu kontroli takiej decyzji sądowej jest niezrozumiały.

Prokurator Prokuratury Krajowej, ustosunkowując się do zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w L., wniósł o podjęcie uchwały, że na postanowienie sądu okręgowego wydane na podstawie art. 607a k.p.k. w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania zażalenie nie przysługuje.

Zdaniem autora wniosku złożonego w imieniu Prokuratury Krajowej, dla udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie niezbędne jest określenie charakteru postanowienia wydawanego na podstawie art. 607a k.p.k., a w szczególności rozstrzygnięcie czy można je zaliczyć do kategorii postanowień „w przedmiocie środka zapobiegawczego”, co stanowiłoby podstawę do uznania możliwości zaskarżenia go w oparciu o przepis art. 252 § 1 k.p.k. Ponieważ zdaniem autora wniosku wykładnia językowa instytucji określonej w art. 607a k.p.k. nie pozwala na wyrobienie sobie poglądu w tej kwestii, należy odwołać się do dyrektyw wykładni systemowej i funkcjonalnej.

W pierwszej kolejności zwrócić więc należy uwagę na fakt, że przepisy rozdziału 65a nie zawierają uregulowań, z których można byłoby wyprowadzić wniosek, iż postanowienie w przedmiocie ENA jest równoznaczne z zastosowaniem lub niezastosowaniem środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Dla wydania ENA konieczne jest bowiem istnienie prawomocnej decyzji, na mocy której osoba ścigana ma być pozbawiona wolności (postanowienia o aresztowaniu, prawomocnego wyroku). Postanowienie wydane na podstawie art. 607a k.p.k. jest zatem tylko wnioskiem o zastosowanie środka zapobiegawczego w państwie, w którym przebywa osoba ścigana. Charakter prawny omawianego postanowienia pozwala na porównanie go raczej do instytucji listu gończego określonego w rozdziale 29 Kodeksu postępowania karnego, niż na zaliczenie do kategorii postanowień o środku zapobiegawczym.

Zdaniem autora wniosku złożonego w imieniu Prokuratury Krajowej, okoliczność że w rozdziale 65b, w którym uregulowano tryb postępowania w sytuacji, gdy inne państwo członkowskie Unii Europejskiej zwraca się do polskiego sądu o aresztowanie i przekazanie osoby na podstawie ENA, ustawodawca zawarł wyraźną normę pozwalającą na zaskarżenie zażaleniem postanowienia sądu w przedmiocie przekazania, nakazując „odpo-

wiednie stosowanie” w tym względzie przepisów art. 252 k.p.k. dowodzi, iż brak takiego unormowania w odniesieniu do postanowienia wydawanego na podstawie art. 607a k.p.k. nie może być uznany za przeoczenie, lecz za celowe działanie racjonalnego prawodawcy. We wniosku zwraca się także uwagę na uregulowania zawarte w Decyzji Ramowej Rady Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2002 r., stanowiącej podstawę wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego instytucji europejskiego nakazu aresztowania, w której nie przewidziano prawa do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wydania ENA. Zdaniem Prokuratora Prokuratury Krajowej gwarancyjne funkcje kontroli sądowej decyzji o pozbawieniu wolności osoby ściganej spełniane są zarówno w państwie wydania ENA poprzez możliwość zaskarżenia orzeczenia, na mocy którego osoba ścigana ma być pozbawiona wolności, a które było podstawą wydania nakazu, jak i w państwie wykonania nakazu, w którym tymczasowe aresztowanie zastosowane na okres trwania postępowania prowadzonego na podstawie ENA wymaga decyzji sądowej, podlegającej zaskarżeniu zgodnie z prawem wewnętrznym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ramy prawne nowej formy międzynarodowej współpracy organów wymiaru sprawiedliwości państw członków Unii Europejskiej, europejskiego nakazu aresztowania, zakreślone zostały Traktatem Amsterdamskim z 1997 r. Traktat ten wprowadził instytucję prawną o nazwie „decyzja ramowa”, wiążącą wszystkie państwa Unii Europejskiej i zobowiązującą te państwa do implementacji uregulowań decyzji ramowej w ustawodawstwie wewnętrznym.

Decyzja Ramowa w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi z dnia 13 czerwca 2002 r. (2002/584/WSiSW), zobowiązała państwa członkowskie Unii Europejskiej do dokonania odpowiednich zmian w wewnętrznym usta-

wodawstwie procesowym do dnia 1 stycznia 2004 r., przy czym w odniesieniu do Polski obowiązek ten został zaktualizowany w dniu jej przystąpienia do Unii. Ustawą z dnia 4 marca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 69, poz. 626), z dniem 1 maja 2004 r. wprowadzone zostały do Kodeksu postępowania karnego nowe rozdziały: 65a i 65b, regulujące funkcjonowanie instytucji europejskiego nakazu aresztowania w polskiej procedurze karnej.

Jeszcze przed wprowadzeniem instytucji europejskiego nakazu aresztowania do polskiego procesu karnego przedstawiciele środowiska naukowego toczyli dyskusję czy ENA jest formą ekstradycji, naruszającą konstytucyjny zakaz wydawania własnych obywateli, czy też odmiennym instrumentem międzynarodowej współpracy organów wymiaru sprawiedliwości. Po dodaniu stosownych regulacji do Kodeksu postępowania karnego spór, koncentrujący się wokół zakazu ekstradycji obywateli polskich (zawartego w art. 55 ust. 1 Konstytucji RP, a także, w ograniczonym zakresie, w art. 602 k.p.k.), trwa nadal. W licznych, opublikowanych dotychczas na temat ENA, poglądach przedstawicieli doktryny brak jednak wypowiedzi ułatwiających usuwanie trudności interpretacyjnych występujących w stosowaniu tej instytucji przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości.

W świetle uregulowania instytucji ENA w rozdziale 65a Kodeksu postępowania karnego nie jest kwestią oczywistą m.in. to czy na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania przysługuje zażalenie, co wywołuje w orzecznictwie sądów powszechnych poważne rozbieżności. W niektórych z sądów okręgowych uznaje się bowiem, że zażalenie przysługuje i jest ono przekazywane do rozpoznania sądowi apelacyjnemu, który zażalenie rozpoznaje, pozostawia bez rozpoznania lub formułuje w tym względzie wątpliwości (jak w niniejszej sprawie), natomiast w innych sądach okręgowych odmawia się przyjęcia zaża-

lenia jako niedopuszczalnego z mocy ustawy. Rozbieżności te występują pomimo zdecydowanego poglądu, że postanowienie w przedmiocie ENA nie podlega zaskarżeniu, wyrażonego przez przedstawicieli nauki prawa karnego procesowego w komentarzu m.in. do przepisów zamieszczonych w rozdziałach 65a i 65b Kodeksu postępowania karnego (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek: Kodeks postępowania karnego, Suplement do tomów I-III, Komentarz, wyd. 2, Warszawa 2004, s. 40).

Wiadomo, że przepisy rozdziału 65a Kodeksu postępowania karnego nie zawierają normy, która stanowiłaby podstawę zaskarżenia postanowienia wydanego na podstawie art. 607a, a więc postanowienia o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania lub postanowienia o odmowie wydania takiego nakazu. Należy więc zgodzić się zarówno z poglądem Sądu Apelacyjnego jak i stanowiskiem Prokuratury Krajowej, że rozstrzygnięcie kwestii, czy dopuszczalne jest zaskarżenie ENA na podstawie przepisu zawartego w innym rozdziale Kodeksu postępowania karnego, zależy od ustalenia charakteru postanowienia wydawanego na podstawie art. 607a k.p.k., a zwłaszcza czy postanowienie to należy do jednej z kategorii postanowień zaskarżalnych na zasadach ogólnych. Sąd Apelacyjny, wskazując na konieczność zajęcia w tym względzie stanowiska, a nadto wyrażając przekonanie, że brak mechanizmu kontroli w odniesieniu do tak doniosłej, o gwarancyjnym charakterze decyzji sądu jest niezrozumiały, zaniechał samodzielnego rozstrzygnięcia tego zagadnienia. Analiza uzasadnienia postanowienia wydanego na podstawie art. 441 §1 k.p.k. nie pozwala na podzielenie wszystkich zawartych w nim argumentów.

Ustosunkowanie się do podstawowej w sprawie kwestii wymaga przypomnienia, że w świetle art. 459 §1 i 2 k.p.k. do kategorii postanowień sądu na które przysługuje zażalenie należą postanowienia:

- a) zamykające drogę do wydania wyroku, chyba że ustawa stanowi inaczej,
- b) dotyczące środków zabezpieczających,

c) inne postanowienia, na które przepis szczególny przewiduje zażalenie.

Postanowienie w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania bez wątplenia nie należy ani do kręgu postanowień wymienionych w pkt a, ani do wymienionych w pkt b. Zatem jedynie uznanie, że postanowienie w przedmiocie ENA jest postanowieniem „co do środka zapobiegawczego” (art. 459 § 2 *in fine*), stanowiłoby przesłankę zaskarżenia go na podstawie art. 252 §1 k.p.k.

Na rozstrzygnięcie kwestii czy postanowienie w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania podlega zaliczeniu do kategorii postanowień „co do środka zapobiegawczego” nie pozwala analiza językowa definicji tego nakazu. Kodeks postępowania karnego takiej definicji wprowadzić nie zawiera, ale z określenia europejskiego nakazu aresztowania zawartego w artykule 1 Decyzji Ramowej Rady Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2002 r., wynika, że jest to „decyzja sądowa wydana przez państwo członkowskie w celu aresztowania i przekazania przez inne państwo członkowskie osoby, której dotyczy wnioski, w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności bądź środka zabezpieczającego” (www.ms.gov.pl). Można jedynie odnotować, że w definicji określono europejski nakaz aresztowania zarówno jako „decyzję sądową” jak i „wniosek”.

Także w rozdziale 65a Kodeksu postępowania karnego brak przepisu z którego mogłoby wynikać, że postanowienie w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania może być utożsamiane z zastosowaniem lub odmową zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, a więc z postanowieniem „co do środka zapobiegawczego”. W treści art. 607c § 1 pkt 4 k.p.k. sformułowany został natomiast warunek, aby europejski nakaz aresztowania zawierał „sygnaturę, rodzaj i treść prawomocnego albo podlegającego wykonaniu orzeczenia sądu, w związku z którym nakaz został wydany”. Ujęcie przytoczonego przepisu jest realizacją wymogu określonego w art. 8 ust. 1 pkt c Decyzji Ramowej, aby w ENA

wskazane zostały „dowody istnienia podlegającego wykonaniu wyroku, środka zabezpieczającego lub jakiegokolwiek innego podlegającego wykonaniu orzeczenia sądowego”. Należy dodać, że w sytuacji, gdy organ sądowy wykonujący nakaz uzna informacje zawarte w nakazie, także w przedmiocie istnienia podstawy do pozbawienia osoby ściganej wolności, za niewystarczające, zobowiązany jest do wystąpienia o niezwłoczne przekazanie niezbędnych informacji uzupełniających (art. 15 ust. 2 Decyzji).

Wydanie europejskiego nakazu aresztowania może zatem nastąpić jedynie wówczas, gdy wydane zostało wcześniej orzeczenie sądowe stanowiące podstawę do pozbawienia osoby ściganej wolności, z reguły zaskarżalne, tzn. postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania lub prawomocny wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności względnie inne sądowe orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego polegającego na pozbawieniu wolności (wydane np. na podstawie art. 93 k.k.). Wydanie postanowienia w przedmiocie ENA musi więc być poprzedzone prawomocnym lub podlegającym wykonaniu orzeczeniem, niezależnym od ENA, na podstawie którego osoba ścigana ma być pozbawiona wolności (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op.cit.* s. 40).

Nie można zatem podzielić przekonania Sądu Apelacyjnego, że ENA jest swego rodzaju (*sui generis* – jak Sąd ten napisał) postanowieniem o zastosowaniu środka zapobiegawczego. Europejski nakaz aresztowania ma raczej charakter wniosku o uniemożliwienie osobie ściganej ukrywania się (ucieczki) przez jej zatrzymanie i ewentualne aresztowanie – ale na innej, podlegającej z reguły zaskarżeniu, wydanej wcześniej i wyraźnie określonej w nakazie podstawie prawnej, po wskazaniu dowodów, że podstawa taka istnieje – o ile organ wykonujący nakaz podejmie decyzję, że aresztowanie jest konieczne (art. 12 Decyzji Ramowej). Pogląd, że „ENA nie jest samodzielną podstawą pozbawienia kogokolwiek wolności (nieco podobnie jak list gończy)” i konieczne jest przed jego wydaniem zastosowanie tym-

czasowego aresztowania, chyba że wydane już zostało orzeczenie skazujące lub inne orzeczenie w przedmiocie zastosowania środka polegającego na pozbawieniu wolności, został już zresztą wyrażony w piśmiennictwie (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op.cit.* s. 43).

W myśl takiej interpretacji przepisów rozdziału 65a Kodeksu postępowania karnego i przepisów Decyzji Ramowej, z której wynika, że postanowienie o wydaniu ENA traktować należy jedynie jako wniosek o zastosowanie środka zapobiegawczego przez organ wymiaru sprawiedliwości państwa, w którym przebywa osoba ścigana, zredagowany został wzór nakazu, wprowadzony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 kwietnia 2004 r. w sprawie wzoru europejskiego nakazu aresztowania (Dz. U. Nr 73, poz. 664), wydanym na podstawie art. 607c § 3 k.p.k. Wniosek ten stanowi wprawdzie podstawę zatrzymania osoby, wobec której wydano ENA, ale decyzja organu państwa wykonania nakazu podlega kontroli w myśl zasad przewidzianych w procedurze karnej tego państwa. Podobnie jak w sytuacji, gdy organem państwa wykonania jest polski sąd. Zgodnie bowiem z art. 607 lit. i § 3 k.p.k. na postanowienie w przedmiocie przekazania przysługuje zażalenie.

Możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania nie przewidują także przepisy Decyzji Ramowej. W art. 11 tej Decyzji, określającym uprawnienia ściganej osoby, zaliczono do nich jedynie prawo do powiadomienia tej osoby o europejskim nakazie aresztowania i jego treści, o możliwości wyrażenia przez nią zgody na przekazanie jej organowi sądowemu który wydał ENA, a ponadto o prawie do korzystania z pomocy prawnej i pomocy tłumacza zgodnie z prawem państwa wykonania nakazu.

Uznając, w świetle tych argumentów, brak w rozdziale 65a Kodeksu postępowania karnego wyraźnej regulacji mogącej stanowić podstawę prawną zaskarżenia postanowienia w przedmiocie ENA za celowy zabieg

racjonalnego ustawodawcy, należy równocześnie odrzucić sugestię Sądu Apelacyjnego o możliwości zaliczenia postanowienia w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania do kategorii postanowień „co do środka zapobiegawczego” w ujęciu art. 459 §2 k.p.k. W wypadku wydania europejskiego nakazu aresztowania gwarancyjne funkcje kontroli sądowej pozbawienia wolności osoby ściganej spełniane są zatem w państwie wydania nakazu - przez możliwość zaskarżenia orzeczenia, które stanowiło podstawę wydania nakazu, natomiast w państwie wykonania nakazu - przez możliwość zaskarżenia decyzji o przekazaniu.

Z tych względów Sąd Najwyższy uchwalił jak na wstępie.